

20180801459

МИНИСТЕРСТВО ЗА ТРУД И СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА

Врз основа на член 111 став (4) од Законот за пензиското и инвалидското осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр. 98/12, 166/12, 15/13, 170/13, 43/14, 44/14, 97/14, 113/14, 160/14, 188/14, 20/15, 61/15, 97/15, 129/15, 147/15, 154/15, 173/15, 217/15, 27/16, 120/16, 132/16 и 35/18), министерот за труд и социјална политика донесе

МЕТОДОЛОГИЈА ЗА УТВРДУВАЊЕ НА НОРМАТИВИ ЗА ИЗРАБОТКА НА ЕЛАБОРАТ ЗА УТВРДУВАЊЕ НА РАБОТНИ МЕСТА СО СТАЖ НА ОСИГУРУВАЊЕ СО ЗГОЛЕМЕНО ТРАЕЊЕ

Член 1

Со оваа методологија се утврдуваат нормативи за изработка на елаборат за утврдување на работните места со стаж на осигурување со зголемено траење.

Член 2

Одделни поими, употребени во оваа методологија, го имаат следното значење:

1. „Работно место“ е видот и природата на работата кои работникот ги извршува согласно договорот за вработување и актот за систематизација на работните места, а при нивното извршување се јавуваат штетни влијанија на работа;

2. „Штетни влијанија на работа“ се опасности, штетности и напори на работа, кои при подолго делување можат да предизвикаат оштетување на здравјето и работната способност на работниците кои ја работат таа работа;

3. „Мерки за заштита“ е систем на правила, постапки и активности, засновани на основните начела на превенција, со чија организирана примена се остварува и унапредува безбедност и здравјето при работа, со цел спречување или намалување на најмала можна мерка на ризик на работа, повреди при работа, професионални болести и болести во врска со работата. Со општите мерки на заштита, ризиците на работа треба да се елиминираат или намалат на прифатливо ниво, а доколку со нивна примена тоа не е можно, дополнително се применуваат и посебни мерки за заштита, со кои се спречува штетното влијание на работа врз здравјето и работната способност на работникот. Посебни мерки за заштита се однесуваат на работниците, начинот на работа и работните постапки;

4. „Опасноста која е присутна при работа“ е околност или состојба која може да го загрози или оштети здравјето на работникот;

5. „Штетности на работа“ се штетните фактори во работна околина кои со своите карактеристики и својства можат да предизвикаат негативни ефекти врз здравјето на изложените работници;

6. „Физички напори“ се група на штетни влијанија кои заради обавување на работа со зголемена сила (динамички напори) или заради работа во принудна или нефизиолошка положба на телото (статички напори), при подолготрајно делување можат да предизвикаат оштетување на здравјето со настанување на професионална или општа неспособност за работа.

Член 3

(1) Елаборатот за утврдување на работните места со стаж на осигурување со зголемено траење (во натамошниот текст: елаборатот), содржи:

-податоци за подносителот на барањето,

-податоци за работно место, технолошкиот процес, активности на работникот на работното место и заштитни мерки на работното место,

-податоци за штетни влијанија на работа,

-податоци за последиците на штетните влијанија на работа врз здравјето и работната способност на работниците и

- предлог на степен на зголемување на стажот на осигурување со податоци за работните места за кои истиот се однесува.

(2) Податоците од став (1) на овој член треба да содржат информации за изворот на добиените податоци, како и постапки и методи со кои е утврдена фактичката состојба.

Член 4

Податоците за работното место, технолошкиот процес, активности на работникот на работното место и заштитни мерки на работното место, опфаќаат податоци за:

1. Работно место:

- назив на работно место и опис на работни задачи според договор за работа и актот за систематизација на работните места,

- број и структура на работници распоредени на работно место, и тоа по возраст и работен стаж (вкупен стаж и стаж на работно место за кое се поднесува барање),

- листа на работни задачи со кои работникот учествува во работниот процес, односно технолошкиот процес.

- траење на работата во една смена, а ако работата не се одвива секојдневно, времетраење и повторливост на работата во одреден временски период (неделно, месечно, годишно),

- машини и уреди кои работникот ги користи при вршење на поединечна работа, во машини и уреди во потесна смисла спаѓаат: постројки (систем од поставени или вградени технички средства и апарати со определена намена), средства за пренос, средства за превоз на товар/лица и алати),

- место/места на работа на кои се одвиваат работните задачи на работното место (работни средини и работни околии во состав на објектот, скеле и површини од кои се врши работата во објектите и надвор од нив и други простори на кои работникот работи),

- работни предмети, вклучувајќи работни материјали и енергенси.

2. Технолошки процес:

Опис на технолошкиот процес и работниот процес, опис на средствата за работа и опис на средствата и опремата за лична заштита при работа.

3. Активности на работникот на работното место:

Детален опис на телесни и/или ментални активности со кои работникот ја врши работата, телесни (психомоторни) и психофизички функции врз основа на кои се реализираат овие активности. Со приказ на телесни и психофизички функции треба да се наведат современите и актуелните сознанија на медицинската наука за опаѓање на овие функции во текот на животот и за критичната возраст во која настанува неможност за успешно вршење на работните задачи на конкретното работно место.

4. Заштитни мерки на работното место:

Приказ на пропишани (општи и посебни) мерки за заштита на работа, засновани на основните начела на превенција на конкретното работно место, како и приказ со оценката за успешноста на нивната примена на тоа работно место;

Мислење за можноста за техничко-технолошко осовременување на работата и на мерките за заштита на работа со кои утврдените присутни опасности и штетности и нивното влијание би се елиминирале или намалиле.

Член 5

Податоците за штетните влијанија на работата врз здравјето и работната способност на работниците кои работат на конкретното работно место треба да опфатат податоци за:

1. Опасности:

1.1 Механички опасности, кои се јавуваат со користење односно употреба на опремата за работа: недоволна безбедност поради вртливи или подвижни делови кои можат да нанесат повреда на работникот; внатрешен транспорт и движење на работни машини или возила, како и поместување на одредена опрема за работа; користење на опасни средства за работа кои можат да предизвикаат експлозии или пожар; неможност или ограниченост за навремено преместување од работното место, изложеност на затворање, механички удар, поклопување и сл. и други фактори кои можат да се појават како механички извори на опасности.

1.2 Опасности кои се јавуваат во врска со карактеристиките на работното место, како што се: опасни површини (подови, површини за газење, или површини со кои работниците доаѓаат во контакт, а имаат остри рабови, шилци, испакнати делови и сл.); работа на височина или длабочина, согласно прописите од областа на безбедност и здравје при работа; работа во тесен, ограничен или опасен простор (помеѓу два или повеќе фиксирани делови, помеѓу подвижни делови или возила, работа во затворен простор кој е недоволно осветлен или проветрен и сл.); можност за лизгање или сопнување (влажни или лизгави површини); физичка нестабилност на работното место; можни последици или пречки поради задолжителната употреба на средствата или опремата за лична заштита при работа; влијанија поради извршување на работниот процес со примена на несоодветни или неприлагодени методи на работа и други опасности кои можат да се јават во врска со карактеристики на работното место и начинот на работа.

1.3. Опасности кои се јавуваат со користење на електрична енергија, како што се: опасност од директен допир со делови на електрична инсталација и опрема под напон; опасност од индиректен допир со делови на електрична инсталација и опрема под напон; опасност од топлотното дејство кое го создаваат електрична опрема и инсталациите (прегрејување, пожар, експлозија, електричен лак или искрење и др.); опасности од удар на гром и последици од атмосферско празнење; опасност од штетното влијание на електростатичен електрицитет и други опасности кои можат да се појават во врска со користењето на електричната енергија.

2. Штетности

Штетности кои настануваат или се јавуваат во текот на работниот процес, се:

а) хемиски штетности: прашина, течности, гасови и чад (вдишување, гушење, навлегување во телото преку кожата, изгореници, труење и сл.), присутност на лесно нагризувачки материи; реактивни / непостојани материи;

б) физички штетности: бучава и механички вибрации, зголемен или намален атмосферски притисок, штетни влијанија на зрачења (јонизирачко зрачење, нејонизирачко зрачење, топлинско зрачење), штетни влијанија на микроклиматските фактори (висока температура, ниска температура, влажност, брзина на струење на воздухот), несоодветна/недоволна осветленост, штетни атмосферски влијанија (работа на отворено), работа во близина на вода или под површината на водата; употреба на запаливи и експлозивни материи;

в) биолошки штетности (изложеност на инфективни агенси, микроорганизми, алергени, работа со животни);

г) штетности кои настануваат со користење на опасни материи во производството, транспортот, ракувањето, пакувањето, складирањето или уништувањето и

д) други штетности кои се јавуваат во текот на работниот процес, а кои можат да бидат причина за повреда на работа, професионалното заболување или болест во врска со работа.

3. Напори на работното место:

Напори за кои се проценува дека можат штетно да влијаат врз здравјето и работната способност. Утврдените напори на работното место се дефинираат со времетраењето и проценка на интензитетот на секој дефиниран напор одделно. Притоа треба да се земе предвид и проценка на влијанието на ергономските фактори на конкретно работно место (однос човек - машина-работна средина). Напорите можат да бидат: физички (статички и динамички напори), сензорни оптоварувања и психофизиолошки напори. Тежината на работата се оценува според потрошената енергија која е потребна за извршување на одредена работа. Енергијата се мери преку ослободената топлина, односно преку потрошениот кислород потребен за ослободување на топлината (калории или КЈ). Потрошувачката на кислород во текот на работата се дефинира како аеробен работен капацитет. Според потрошената енергија (КЈ/min) работата се дели на лесна, средно тешка, тешка и многу тешка работа. Одредување на тежината на работата е основа за оценката на работната способност.

3.1 Физички динамички напори:

Извор на физички динамички напори можат да бидат активности на ракување со предмети, активности на управување и активности при движење на работа, како што се:

а) телесни активности со кои се остваруваат работите на работното место (ракување со предмети со наведување на поединечни тежини на предмети кои работникот ги крева, преместува симнува, качува во една работна операција, вкупен број на работните операции и вкупна тежина на предмети/товари во една работна смена);

б) движење при работа (качување/симнување; одење, трчање, потскокнување/отскокнување и др.) со дефинирање на времетраење за секоја одделна активност на движење односно и зачестеноста (фреквенција) на активноста во една работна смена;

в) повторувани движења на рацете и/или нозете со одредување на зачестеноста на овие движења во единица време, вкупно непрекинато траење на овие движења во една работна смена.

3.2 Физички статички напори:

Како физички статички напори се наведуваат положбите на телото при работа за секоја работна активност (задача) одделно. Извор на физички статички напори можат да бидат положби на телото при работа: седење (принудно/нефизиолошко), стоење со минимални можности за промена на положбата, наведената стоечка положба, клечење, чучење, работа од лежечка положба, работа со потреба за одржување на рамнотежа и друго. За секоја одделна положба на телото, која е извор на статички напор, се наведува непрекинато траење на работа во таа положба, а ако положбата на телото се менува, се наведуваат зачестеноста и поединечно траење на работа во наведената положба во текот на една работна смена. Ако работа која може да биде извор на статички напори не е секојдневна, се наведуваат зачестеноста и траењето на таа работа во одреден временски период.

3.3 Сензорни оптоварувања:

Како сензорни оптоварувања се наведуваат извори и видови на сензорни стимулирачки информации (дразби), траење односно зачестеноста на активности кои се базираат на сензорни стимулирачки информации за работните задачи со кои работникот учествува во работниот односно технолошкиот процес (оптоварување на видниот апарат, оптоварување на сетило за слух, рамнотежа и др.).

3.4 Психофизиолошки напори:

Извори на психофизиолошките напори (стрес при работа) можат да бидат:

а) вид на работа со зголемени барања кои се поставуваат на работникот, зголемен број информации кои работникот треба да ги обработи со цел адекватна реализација на работната задача, одржување на високо ниво на ментални, перцептивни и психомоторни функции; одговорност во прием и пренос на информации, користење на соодветни знаења и способности, одговорност во правилата на однесувањето, одговорност во раководење, потреба за донесување на одлуки, монотонија во работата и слично,

б) технолошки наметнат ритам на работа, неуедначен ритам на работа, технолошки наметната брзина на работата; брзи измени на работните процедури, зголемен интензитет на работа,

в) комуникации неопходни во реализација на работните задачи на работното место, премногу зачестени контакти, работа со странки, работа со посебни категории на луѓе (казнено – поправни установи, социјални установи, училишта, болници, банки и слично),

г) услови во кои се врши работата: лоша осветленост, метеоролошки условена намалена видливост, неповолни микроклиматски фактори, неповолни атмосферски влијанија и друго,

д) распоред на работа кој го нарушува природниот биоритам и го отежнува остварувањето на основните физиолошки и социјални потреби на работникот (организациски фактори), работа подолга од полното работно време, прекувремена работа, работа во смени, ноќна работа и готовност во случај на интервенции, технолошки условена неможност за пауза во текот на работата, нередовност во исхраната, спиењето и друго,

ѓ) ризик за појава на вонредни ситуации и настани, конфликтни ситуации во текот на работата кои можат да бидат причина за страдања на работникот, останатите работници, корисници на услуги, настанување на позначајни материјални штети и слично.

Член 6

(1) Податоците за последиците на штетните влијанија на работа врз здравјето и работната способност на работниците се однесуваат на регистрираните оштетувања на здравјето на работниците за секое работно место одделно. Последиците можат да бидат резултат на делувањето на одделните опасности, штетности и напори, односно можна последица на кумулативното и/или синергистичко делување на повеќе штетни влијанија (штетни фактори) од работата. Како податоци за последиците на штетните влијанија на работа врз здравјето и работната способност на работниците се наведуваат:

- повреди при работа, со обележје В/1,
- професионални болести со обележје В/2,
- апсентизам-оштетувања на здравје кои предизвикале привремена спреченост за работа (боледувања) со обележје В/3 ,
- инвалидност според прописите за пензиското и инвалидското осигурување и опасност од настанување на инвалидност , со обележје В/4 и
- морбидитет, со обележје В/5.

(2) Во елаборатот треба да се даде приказ на повреди при работа кои се случиле кај работниците на конкретното работно место. Повредите при работа се регистрираат согласно повредни листи во (претпријатието/компанијата/институцијата) во соодветен период (најмалку 3 години). Во приказот на повредите се наведува работата при која настанала повреда, изворот на повреда, начинот на настанување на повредата, повредениот дел од телото и природата на повредата, како и настанатата последица врз здравјето и работната способност на повредениот работник (медицинска документација).

(3) Во елаборатот се прикажуваат податоци за видот на професионалните болести (една или повеќе) и бројот на заболени работници од професионалните болести на одредени работни места и за одреден временски период (до 10 години). Професионалните болести се прикажани со назнака на шифра според Меѓународната класификација на болести и поврзани здравствени проблеми. Податоците за професионални болести се прикажуваат во однос на видот на професионалната болест, како и возраста и работниот стаж на заболените работници.

(4) Во елаборатот треба да се обработат и прикажат за одреден временски период (до 5 години) за секоја година одделно, број на работниците кои биле привремено спречени за работа (боледување) поради оштетување на здравјето (од здравствени причини). Податоците за здравствени причини за отсуство од работа, се прикажани со дијагнози со назнака на шифра според Меѓународната класификација на болести и поврзани здравствени проблеми. Се прикажува број на боледувања спрема видот на оштетување на здравјето, во однос на возраст и работниот стаж. Оваа анализа се дополнува со бројот на изгубени работни денови по случај на заболување (оштетување на здравјето), како и со бројот на изгубени работни денови по еден работник.

(5) Во елаборатот може да се даде приказ и на насочено (целно) истражување на здравствената состојба и професионална способност на работниците кои извршуваат работи на конкретните работни места (на кои се однесува барањето) во однос на постојните штетни влијанија на работа, врз основа на спроведените превентивни здравствени прегледи на работниците спроведени од доктор специјалист по медицина на трудот од овластена служба за медицина на трудот. Приказот на состојбата на бројот на работниците и видот на оштетувањата на здравјето се даваат во однос на возраста и работниот стаж. Во елаборатот за одреден период, најмногу до десет години, треба да се прикажат:

а) број на работниците, нивната возраст, вкупен работен стаж и траење на работа на работното место, кои според прописите од областа на пензиското и инвалидското осигурување оствариле права според тие прописи;

б) број на работниците, нивната возраст, вкупен работен стаж и траење на работа на работното место, кај кои настанале контраиндикации за продолжување на работата, утврдени со прописите од областа на безбедност и здравје при работа и прописите од областа на работните односи;

в) оштетувања на здравјето кои предизвикале инвалидност (професионална неспособност за работа со право на распоредување на друга работа или скратено работно време, професионална или општа неспособност за работа со право на пензија и опасност од настанување на инвалидност со контраиндикации кај работниците од точките а) и б) на овој став).

(6) Анализа на специфичен морбидитет се врши преку податоци за регистрирани болести кај работниците на конкретните работни места според возраста и работниот стаж. Податоци за болестите се прикажуваат со назнака на шифра според Меѓународната класификација на болести и поврзани здравствени проблеми, а како основа за прикажување на специфичниот морбидитет се користат податоци, констатирани наоди и резултати од превентивните здравствени прегледи на работниците кои работат на конкретните работни места според утврдениот наод и мислење на доктор специјалист по медицина на трудот од овластената здравствена установа која врши дејност медицина на трудот.

Член 7

Во завршниот дел на елаборатот се дава предлог на степен на зголемување на стажот на осигурување, за секое конкретно работно место за кое е поднесено барањето.

Член 8

Оваа методологија влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 02-5582/1
30 април 2018 година
Скопје

Министер за труд
и социјална политика,
Мила Царовска, с.р.